

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

УДК 330.46

Сергєєва Л. Н., Заграй Г. В.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РАНЖУВАННЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ

У статті досліджується процес оцінювання пріоритетності різних видів економічної діяльності на етапі вибору майбутньої професії. Запропоновано три групи показників, які дають змогу здійснити об'єктивне ранжування основних видів економічної діяльності за критерієм привабливості майбутньої професійної діяльності.

***Ключові слова:** ранжування, ринок праці, професійна діяльність, динаміка, структура.*

ВСТУП

Реалізація трудового потенціалу населення є важливим фактором розвитку економіки країни. Рівень зайнятості населення у виробництві суспільного продукту безпосередньо визначає обсяг національного доходу.

На мікроекономічному рівні реалізація трудового потенціалу окремого індивіда стає основним фактором забезпечення матеріального добробуту, активної соціальної позиції та розвитку інтелектуальних здібностей.

Саме тому вибір професії має важливе значення як для окремих громадян, так і для суспільства в цілому. Зауважимо, що протягом трудового життя працівник може змінити декілька професій шляхом кар'єрного зростання або завдяки науково-технічному прогресу, але, як правило, вид діяльності, обраної здобувачем, не змінюється.

На даному етапі розвитку профорієнтаційної роботи виділяються декілька основних напрямів, за якими здійснюється аналіз видів діяльності з точки зору оптимальності для окремого здобувача.

Досить популярним є напрям вивчення відповідності різних видів професій та видів економічної діяльності різним психологічним типам людини. Визначаються основні вимоги, притаманні різним видам діяльності, яким ставляться у відповідність психотипи, здатні подолати складності тієї чи іншої професії [1]. Результатом проведення досліджень у цьому напрямі є велика кількість видів анкет, які

дозволяють визначити сильні та слабкі сторони людини щодо різних видів професійної діяльності. Тобто для досягнення психологічного комфорту працівника його здібності, уподобання та особливості поведінки повинні відповідати специфіці обраної професії та виду економічної діяльності.

Незважаючи на великий досвід досліджень відповідності психотипів різним видам професійної діяльності, об'єктивність таких оцінок може бути досить спірною. Визначення зони комфортної професійної діяльності є суб'єктивною оцінкою, яка носить консультативний характер.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є визначення об'єктивних критеріїв оцінювання пріоритетності видів економічної діяльності в процесі вибору професії. Реалізація поставленої мети потребує виконання таких етапів: формування груп показників, за якими буде здійснюватися ранжування; розробка процедури переведення абсолютних показників у відносні; визначення меж та бажаного напрямку зміни відносних показників.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стан сучасного ринку праці характеризується диспропорцією співвідношення попиту та пропозиції. Ринок пропозиції перевантажений резюме спеціалістів, попит на які є на порядок нижчим. І навпаки, на ринку вакансій присутні позиції, які не можуть бути задоволені наявною на ринку робочою силою. Це призводить до проблем як у роботодавця, який змушений розширювати географічний пошук співробітників або здійснювати цільову підготовку фахівців, так і у потенційного працівника, який не може реалізувати свої здібності, отримати прибуток від інвестованих у навчання капіталу та часу.

Серед основних об'єктивних причин, що викликають диспропорцію попиту та пропозиції на ринку праці, можна виділити науково-технічний прогрес і вплив економічних циклів, у результаті яких виникає структурне безробіття (технологічне та конверсійне) [2]. Наряду з цим існує велика кількість суб'єктивних причин, на які можна впливати як на державному рівні, так і на рівні мікроекономічних суб'єктів. Так, покращення співпраці підприємств з навчальними закладами дозволить оперативніше оцінювати ситуацію щодо необхідного обсягу випуску спеціалістів за різними напрямками підготовки.

Процес вибору спеціальності для майбутньої професійної діяльності повинен здійснюватися за об'єктивними критеріями, які характеризуватимуть конкурентоспроможність обраної спеціальності у певному виді економічної діяльності. Розвиток сектору економічної

діяльності приводить до зростання обсягів залученого капіталу та підвищення попиту на робочу силу.

Аналізуючи різні види професійної діяльності в рамках певної економічної діяльності, виділимо три основні напрями: можливість працевлаштування, умови та результати праці, можливості розвитку професійних здібностей (рис. 1).

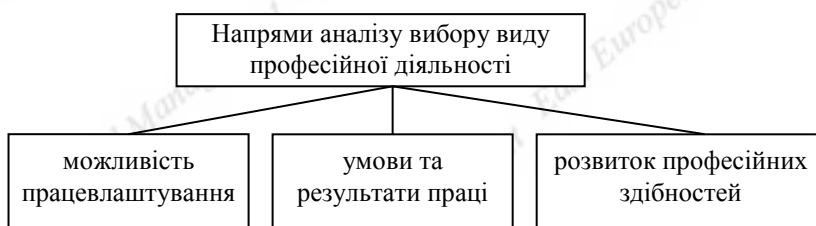

Рис. 1. Структура напрямів аналізу вибору виду професійної діяльності

Джерело: власна розробка

З метою проведення об'єктивного ранжування видів економічної діяльності для здобувачів у [3] було запропоновано проводити аналіз за трьома групами показників. Аналіз показників необхідно проводити як в розрізі структурних співвідношень, так і в динаміці для виявлення перспективних тенденцій розвитку ринку праці в певному виді діяльності.

Під час проведення розрахунку структурних показників головним питанням є визначення базового показника (показник, який буде в знаменнику). Розглянемо особливості використання можливих варіантів:

1. Відношення j -го показника i -го виду діяльності до загальної суми j -х показників в економіці;
2. Відношення j -го показника i -го виду діяльності до загальної суми всіх показників i -го виду діяльності.

Враховуючи головну мету дослідження, порівняння різних видів економічної діяльності, переважним є застосування першого варіанта, який акцентує увагу на інтенсивності прояву j -го показника i -го виду діяльності в порівнянні з іншими видами діяльності, що, в свою чергу, впливає на ранг i -го виду діяльності за j -м показником. Для проведення більш поглибленого аналізу окремого виду діяльності актуальним буде другий варіант, який дозволяє визначити інтенсивність прояву факторних показників у межах обраного виду діяльності. З метою стандартизації розрахунків для всіх показників, що будуть використовуватися в процесі ранжування, застосовується перший варіант оцінювання структурних показників.

Перша група показників характеризує можливості працевлаштування випускників за отриманим напрямом діяльності. Показники, які належать до цієї групи, дають можливість визначити

фактичну та потенційну ємність ринку праці за різними видами діяльності, попит на робочу силу за різними видами діяльності, можливість працевлаштування за різними видами діяльності в майбутні періоди на основі ретроспективного аналізу (рис. 2).

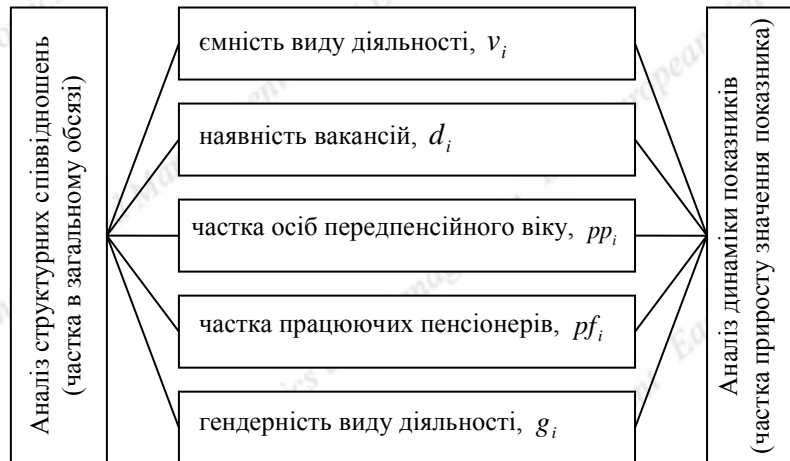

Рис. 2. Схема оцінювання показників групи «Можливості працевлаштування» в і-му виді економічної діяльності

Джерело: власна розробка

До першої групи було запропоновано зарахувати такі показники (рис. 2):

- ємність (*value*) виду економічної діяльності – відношення зайнятих в і-му виді діяльності (V_i) до загальної кількості зайнятих (V) в економіці держави: $v_i = \frac{V_i}{V}$. Даний показник визначає найбільш

поширений вид діяльності для економіки країни, пріоритетний напрям розвитку економіки. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$ – прямо пропорційний вплив на конкурентоспроможність виду діяльності;

- динаміка ємності – зміна ємності і-го виду діяльності за певний період часу; показує частку приросту ємності виду діяльності в поточному періоді (v_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (v_{i0}): $\Delta v_i = \frac{v_{i1}}{v_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до $+\infty$,

але, враховуючи специфіку реальних даних, показник буде приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$. Зміна частки задіяних працівників у певному виді діяльності дозволяє прогнозувати орієнтованість економіки країни в майбутньому;

- наявність вакансій (*demand*) – попит на робочу силу в і-му виді діяльності (D_i). З метою більш наочного порівняння показників пропонуємо використати відносний показник: частка наявних

вакансій (D_i) і-го виду діяльності в загальній кількості вакансій (D)

на ринку робочої сили: $d_i = \frac{D_i}{D}$. Показник приймає значення від 0

до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;

- динаміка частки наявних вакансій – зміна попиту на робочу силу в і-му виді діяльності; показує приріст частки вакансій в і-му виді діяльності в поточному періоді (d_{i1}) по відношенню до частки вакансій в і-му виді діяльності у попередньому періоді (d_{i0}):

$\Delta d_i = \frac{d_{i1}}{d_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до $+\infty$, але,

враховуючи специфіку реальних даних, показник буде приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$. Ретроспективний аналіз дає змогу актуалізувати результати дослідження з урахуванням вимушеного лагу, який залежить від тривалості отримання освітньо-кваліфікаційного рівня за обраним напрямом професійної діяльності;

- частка осіб передпенсійного віку (*pensioner plan*) – відношення обсягу працівників передпенсійного віку в і-му виді діяльності до загального обсягу працівників передпенсійного віку в економіці

країни: $pp_i = \frac{Pp_i}{Pp}$, що буде характеризувати інтенсивність

проявлення показника в і-му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$ – обернено пропорційний вплив на конкурентоспроможність виду діяльності. Для проведення більш поглибленого аналізу обраного виду діяльності можна визначити частку працівників передпенсійного віку в загальному обсязі залучених працівників в обраному виді

діяльності: $pp_i = \frac{Pp_i}{V_i}$. Показує розмір можливого приросту попиту

на робочу силу в певному виді діяльності у майбутньому. Велика частка осіб передпенсійного віку може бути проявом або низького рівня престижності виду діяльності (молодь не бажає працювати в цій сфері), або особливою важливістю накопиченого досвіду в певному виді діяльності (роботодавець визначає досвід пріоритетним критерієм відбору працівників);

- динаміка частки осіб передпенсійного віку – зміна частки осіб передпенсійного віку і-го виду діяльності за певний період часу, показує приріст частки осіб передпенсійного віку і-го виду діяльності в поточному періоді (pp_{i1}) по відношенню до

попереднього періоду (pp_{i0}): $\Delta pp_i = \frac{pp_{i1}}{pp_{i0}} - 1$. Показник може

приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$;

- частка працюючих пенсіонерів (*pensioner fact*) – відношення обсягу працівників пенсійного віку в і-му виді діяльності до загального обсягу працівників пенсійного віку в економіці країни: $pf_i = \frac{Pf_i}{Pf}$, що

буде характеризувати інтенсивність проявлення показника в і-му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$. Для проведення більш поглибленого аналізу окремого виду діяльності можна визначити частку працівників пенсійного віку в загальному обсязі залучених працівників у обраному виді діяльності: $pf_i = \frac{Pf_i}{V_i}$. За змістовим наповненням

показник частки пенсіонерів серед працівників у певному виді діяльності близький до попереднього (pp_i), відрізняється лише більш інтенсивним проявом наведених причин наявності в професії осіб передпенсійного віку;

- динаміка частки працюючих пенсіонерів – зміна частки працюючих пенсіонерів і-го виду діяльності за певний період часу, показує приріст частки працюючих пенсіонерів і-го виду діяльності в поточному періоді (pf_{i1}) по відношенню до попереднього періоду

(pf_{i0}): $\Delta pf_i = \frac{pf_{i1}}{pf_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до

1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$;

- гендерність виду діяльності (*gender*) – відображає наявність домінування в гендерній структурі зайнятих і-го виду діяльності чоловічої або жіночої статі. Цей показник дозволяє врахувати існування переважно «жіночих» видів діяльності, таких як охорона здоров'я (82,6 % жінок), освіта (76,9 %) та фінансова діяльність (70,5 %), та «чоловічих» – лісове господарство, рибальство (81,4 % чоловіків), будівництво (79,4 %) та діяльність транспорту (66,3 %). Зрозуміло, що працевлаштуватись жінці складніше до чоловічих видів діяльності, ніж до жіночих. Для розрахунку береться відсоток жінок (*female*) в і-му виді діяльності ($\% fm_i$): $g_i = \frac{\% fm_i - 50\%}{50\%}$.

Показник приймає значення від -1 до 1. Тобто, коли показник приймає значення «-1» – це абсолютно чоловіча професія, коли показник приймає значення «1» – це абсолютно жіноча професія, а якщо показник приймає значення « ≈ 0 », то в даному виді діяльності гендерність відсутня;

- динаміка гендерності виду діяльності – виявлення тенденцій щодо диференціації видів діяльності на жіночі, чоловічі та універсальні. Оскільки цей показник є досить сталим і дуже повільно реагує на зміни, розрахунок його в динаміці вважаємо недоцільним. Друга група показників характеризує привабливість умов та результатів праці (рис. 3).

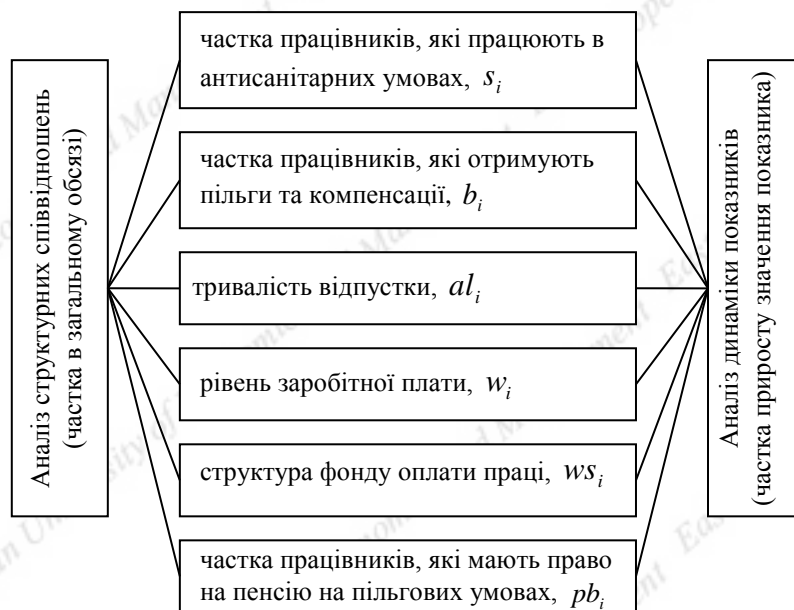

Рис. 3. Схема оцінювання показників групи «Умови та результати праці» в i -му виді економічної діяльності

Джерело: власна розробка

Серед показників, які характеризують умови праці, виділимо 3 основні, які будуть аналізуватися як в розрізі структурних співвідношень, так і за динамікою показників:

- частка працівників i -го виду діяльності, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам (*sanitary*). Розраховується як відношення кількості працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, i -го виду діяльності (S_i) до загальної кількості працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, за всіма видами діяльності (S): $s_i = \frac{S_i}{S}$. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$;
- динаміка частки працівників i -го виду діяльності, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам – зміна s_i за певний період часу, показує приріст частки S в поточному періоді (s_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (s_{i0}):

$\Delta s_i = \frac{s_{i1}}{s_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$;

- частка працівників i -го виду діяльності, яким встановлено хоча б один із видів пільг та компенсацій (*benefit*). Розраховується як відношення кількості працівників, яким встановлено хоча б один із видів пільг та компенсацій, i -го виду діяльності (B_i) до загальної кількості працівників, яким встановлено хоча б один із видів пільг та компенсацій, за всіма видами діяльності (B): $b_i = \frac{B_i}{B}$. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- динаміка частки працівників i -го виду діяльності, яким встановлено хоча б один із видів пільг та компенсацій – зміна b_i за певний період часу, показує приріст частки B в поточному періоді (b_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (b_{i0}): $\Delta b_i = \frac{b_{i1}}{b_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- тривалість відпустки (*annual leave*). Щорічні відпустки бувають основні й додаткові. Право на щорічну основну відпустку мають усі працівники. Порядок надання щорічних додаткових відпусток регламентується законодавчо [4]. Максимальна тривалість основної відпустки надається в сфері освіти – 56 календарних днів. Мінімальна тривалість основної відпустки затверджена законодавчо для осіб, які працюють за трудовим договором, – 24 календарних дні. Для деяких категорій також встановлюється рівень відпустки: у сфері державного управління – 30 календарних днів, військовослужбовцям – від 30 до 45 календарних днів, у промислово-виробничій сфері – 28 календарних днів, журналістам – 36 календарних днів. Необхідно зазначити, що сезонні працівники, а також тимчасові працівники отримують відпустку пропорційно відпрацьованому часу. Тривалість щорічних основної та додаткових відпусток працівника не може перевищувати 59 календарних днів, а для працівників, зайнятих на підземних гірничих роботах, – 69 календарних днів. Для проведення розрахунків рекомендуємо взяти значення основних щорічних відпусток. Показник (al_i) буде приймати значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$. Максимальна тривалість основної відпустки приймається $Al_{\max} = 1$, а мінімальна тривалість відпустки, законодавчо гарантована, (24 календарних дні) $Al_{\min} = 0$. Тривалість відпустки для i -го виду діяльності буде представлена на інтервалі

від 0 до 1 і буде розраховуватися за формулою: $al_i = \frac{Al_i - Al_{\min}}{Al_{\max} - Al_{\min}}$.

Наприклад, для державних службовців

$$al_{\text{держ. службовці}} = \frac{30 - 24}{56 - 24} = 0.4375.$$

Оскільки тривалість відпусток регламентується законодавчо і змінюється рідко, розрахунок динаміки тривалості відпустки вважаємо недоцільним.

До показників привабливості результатів праці належать:

- рівень заробітної плати (*wages*) – характеризує частку відхилення середньомісячної заробітної плати *i*-го виду діяльності (W_i) від

середньої заробітної плати в країні (W_{mid}): $w_i = \frac{W_i - W_{mid}}{W_{mid}}$; показник

приймає значення від -1 до $+\infty$. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;

- темп приросту заробітної плати – зміна рівня заробітної плати в *i*-му виді діяльності, показує частку приросту рівня заробітної плати в *i*-му виді діяльності в поточному періоді (w_{i1}) по відношенню до рівня заробітної плати в *i*-му виді діяльності у попередньому періоді (w_{i0}): $\Delta w_i = \frac{w_{i1}}{w_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -

1 до $+\infty$, але, враховуючи специфіку реальних даних, показник буде приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;

- структура фонду оплати праці (*wages' structure*) – характеризує рівень тінізації доходів в *i*-му виді діяльності. Фонд заробітної плати (ФОП) складається з фонду основної заробітної плати, надбавок і доплат до посадових окладів та премій за виробничі результати. Структура ФОП суттєво відрізняється за окремими видами діяльності. Так, в державному управлінні фонд основної заробітної всього 37%, значну частку складають надбавки і доплати. В діяльності пошти і зв'язку 68,1% – це основна заробітна плата, тобто премії і надбавки не грають значної ролі. Занадто висока частка фонду основної заробітної плати може свідчити про тінізацію діяльності – в діяльності готелів і ресторанів вона складає 77,1%. Показник (ws_i) буде приймати значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$. Мінімальна частка основної заробітної в ФОП приймається WS_{\min} , а максимальна частка основної заробітної в ФОП приймається WS_{\max} . Показник, який характеризує структуру ФОП для *i*-го виду діяльності, знаходиться на інтервалі від 0 до 1 і буде розраховуватися за формулою: $ws_i = \frac{WS_i - WS_{\min}}{WS_{\max} - WS_{\min}}$, де WS_i – це частка основної заробітної в ФОП в *i*-му виді діяльності;

- динаміка структурних зрушень у фонді оплати праці – характеризує зміну частки основної заробітної плати в ФОП. Розраховується за формулою: $\Delta ws_i = \frac{ws_{i1}}{ws_{i0}} - 1$. Показник приймає значення від -1 до 1.

Напрямок оптимізації $\rightarrow \min$;

- частка працівників, які мають право на пенсію на пільгових умовах (*pension benefit*) – відношення обсягу працівників, які мають право на пенсію на пільгових умовах, в *i*-му виді діяльності (PB_i) до загального обсягу працівників, які мають право на пенсію на пільгових умовах, в економіці країни PB : $pb_i = \frac{PB_i}{PB}$. Показник

приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;

- динаміка частки працівників *i*-го виду діяльності, які мають право на пенсію на пільгових умовах – зміна pb_i за певний період часу, показує приріст частки PB в поточному періоді (pb_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (pb_{i0}): $\Delta pb_i = \frac{pb_{i1}}{pb_{i0}} - 1$.

Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$.

Третя група показників характеризує рівень інтелектуалізації виду економічної діяльності, можливість підвищення рівня здібностей та навичок (рис. 4).

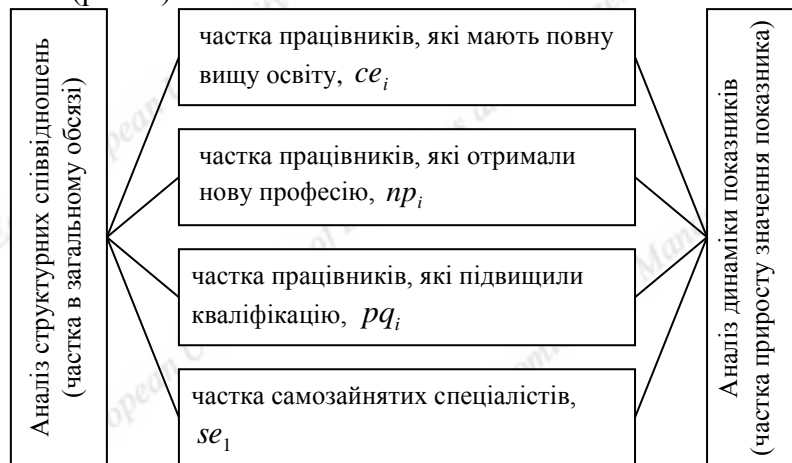

Рис. 4. Схема оцінювання показників групи «Розвиток професійних здібностей» в *i*-му виді економічної діяльності

Джерело: власна розробка

В умовах постіндустріальної економіки, коли відбувається накопичення виробничих ресурсів в інтелектуальному капіталі спеціаліста, розвиток професійних здібностей стає основним шляхом підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку робочої сили [5].

До показників третьої групи зараховано:

- частку працівників, які мають повну вищу освіту (*complete higher education*); розраховується як відношення кількості осіб з повною вищою освітою в і-му виді діяльності до загального обсягу осіб з повною вищою освітою, які беруть участь у створенні ВВП країни $ce_i = \frac{CE_i}{CE}$, що буде характеризувати інтенсивність проявлення показника в і-му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- динаміка частки працівників і-го виду діяльності, які мають повну вищу освіту – зміна ce_i за певний період часу; показує приріст частки CE в поточному періоді (ce_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (ce_{i0}): $\Delta ce_i = \frac{ce_{i1}}{ce_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- частка працівників, які отримали нову професію (*new profession*) – розраховується як відношення кількості осіб, які отримали нову професію в і-му виді діяльності, до загального обсягу осіб, які отримали нову професію серед зайнятих: $np_i = \frac{NP_i}{NP}$, що буде характеризувати інтенсивність проявлення показника в і-му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- динаміка частки працівників і-го виду діяльності, які отримали нову професію, – зміна np_i за певний період часу; показує приріст частки NP у поточному періоді (np_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (np_{i0}): $\Delta np_i = \frac{np_{i1}}{np_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- частка працівників, які підвищили кваліфікацію (*promoted qualification*) – розраховується як відношення кількості осіб, які підвищили кваліфікацію в і-му виді діяльності, до загального обсягу осіб, які підвищили кваліфікацію серед зайнятих: $pq_i = \frac{PQ_i}{PQ}$, що буде характеризувати інтенсивність проявлення показника в і-му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;

- динаміка частки працівників i -го виду діяльності, які підвищили кваліфікацію, – зміна pq_i за певний період часу, показує приріст частки PQ у поточному періоді (pq_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (pq_{i0}): $\Delta pq_i = \frac{pq_{i1}}{pq_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- частка самозайнятих спеціалістів (*self-employment*) – відношення кількості самозайнятих в i -му виді діяльності до загальної кількості самозайнятих: $se_i = \frac{SE_i}{SE}$, що буде характеризувати інтенсивність проявлення показника в i -му виді діяльності по відношенню до інших видів діяльності за цим критерієм. Показник приймає значення від 0 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$;
- динаміка частки самозайнятих спеціалістів – зміна se_i за певний період часу, показує приріст частки SE в поточному періоді (se_{i1}) по відношенню до попереднього періоду (se_{i0}): $\Delta se_i = \frac{se_{i1}}{se_{i0}} - 1$. Показник може приймати значення від -1 до 1. Напрямок оптимізації $\rightarrow \max$.

Ранжування видів економічної діяльності при виборі професії буде здійснюватися за узагальненою функціональною залежністю:

$$range_{prof_i} = f(v_i, d_i, pp_i, pf_i, g_i, s_i, b_i, al_i, w_i, ws_i, pb_i, ce_i, np_i, pq_i, se_i) \quad (1)$$

Якщо вибір виду діяльності здійснюється з метою вибору напряму спеціальності в навчанні, тоді обов'язковим є ретроспективний аналіз показників, які впливають на ранг виду діяльності.

Ефективне використання людських ресурсів на рівні країни та можливість реалізації кожного окремого учасника ринку праці дають економічний ефект як на макrorівні (зростання рівня ВВП країни, зменшення соціальних виплат для безробітних, зменшення затрат на перекваліфікацію кадрів), так і на макrorівні (отримання прибутку від інвестування в освіту, покращення матеріального стану окремих домашніх господарств).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було запропоновано структуру показників, які впливають на вибір виду економічної діяльності для майбутньої професії. Описано процедуру переведення абсолютних показників у відносні, що дозволить уніфікувати процес ранжування видів діяльності. Це дасть змогу обґрунтовано приймати рішення в процесі профорієнтаційної роботи серед осіб, які виходять на ринок праці. Основним завданням профорієнтаційної роботи є

врівноваження диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці. Максимальне задоволення попиту та використання пропозиції робочої сили – головна рушійна сила розвитку економіки країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Крегер О. Типы людей и бизнес [Электронный ресурс] / О. Крегер. – Режим доступа : http://royallib.ru/read/kreger_otto/tipi_lyudey_i_biznes.html.
2. Базилінська О. Я. Макроекономіка : навчальний посібник для студентів вузів / О. Я. Базилінська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 442 с.
3. Сергєєва Л. Н. Моделювання факторів привабливості видів економічної діяльності при виборі професії / Л. Н. Сергєєва // Моніторинг, моделювання та менеджмент емерджентної економіки : збірник наукових праць III Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 10–12 вересня 2013 р. – С. 89–91.
4. Про відпустки : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Заграй Г. В. Особливості постіндустріальної економіки та їх вплив на діяльність комерційного банку / Г. В. Заграй // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2010» : праці VII Міжнародної науково-практичної конференції, 1–3 грудня 2010 р. – Харків : НТУ «ХП», 2010. – С. 446–448.

Дата надходження до редакції – 15.09.2014 р.